

Valerio Magrelli *Geologia di un padre (fragmenten)*¹

Vertaling: Emilia Menkveld

1.

Mijn vader schenkt koffie in de kopjes van de gasten. Ik ben een kind en drink geen koffie, maar vandaag wekt dit tafereel mijn nieuwsgierigheid, omdat mijn vader gewond is. Op dit moment lijkt hij dat vergeten te zijn; hij lacht en hij praat, terwijl de lepeltjes als een klokkenspel rinkelen in de middagzon. Toch is zijn pink in een gigantisch verband gewikkeld, om de nagel te beschermen die een paar dagen geleden tussen de autodeur is gekomen. Gefascineerd kijk ik naar de enorme witte vinger die heen en weer wiebelt op tafel, tot ik hem ineens zie verdwijnen in de dampende vloeistof, zonder dat hij, afgeleid als hij is, het doorheeft.

Daar sta ik dan, gehypnotiseerd, midden in de warmte van na de lunch, in een geur van eten en tabak, zonder iets te zeggen, zonder hem te wijzen op het zwart dat inmiddels langs het verband omhoogtrekt, en langzaam, onverbiddelijk opklimt naar de bron van de pijn. Hoger, hoger, en hij heeft niets door. Maar nu is het hele verband donker gekleurd, doordrenkt met gloeiende pek. Zo valt mijn kindertijd stil, geblokkeerd door een onverwachte schreeuw, de plof van het kannetje, de scherven aardewerk, de spetters op het tafelkleed. Dit is wat ik onder 'bloedband' versta: de stem van iemand die inwendig roept en roept en roept, totdat de mensen om hem heen besluiten ernaar te luisteren, terwijl de geur van koffie zich langzaam verspreidt.

2.

Koffie heeft hij altijd lekker gevonden, daarom was ik uiteindelijk ook niet echt verbaasd toen ik begreep dat hij zelf zo zou eindigen. Ik doel op het familiegraf. Ik was bijna vergeten dat het bestond, vaag herinner ik het me van een paar begrafenissen, lang geleden. Maar na zijn dood moest ik me wel vertrouwd maken met die plek en zijn protocollen; de bureaucratie van begraafplaatsen. Na meer dan tien jaar verwaarlozing was het graf in onbruik geraakt. Ik maakte een afspraak met een van de medewerkers om de situatie nader te bekijken. Ik kwam er al snel achter dat de ruimte, door de ontbinding van sommige lichamen en vanwege de vochtigheid, half ondergelopen en in een staat van complete verrotting was. (Als het marmeren deksel verwijderd is, buig ik me verbijsterd over het gat, en onderscheid ik vaag de opgestapelde kisten in de blubber, in een soort drasland, terwijl er van beneden koude lucht opstijgt, als uit een oude kelder.)

Nu moest het graf worden schoongemaakt. Verhalen waarin een groep mensen moet loten hebben me altijd al gefascineerd. Het kortste strootje. Op de een of andere manier heeft het een onweerstaanbare aantrekkingskracht om te loten wie de uitverkorene wordt. Nu werd ik altijd al duizelig van aftelliedjes, en ook die keer ging

¹ V. Magrelli, *Geologia di un padre*, Turijn, Einaudi, 2013, pp. 5-13 (fragmenten 1-4), pp. 40-43 (fragment 24). © Einaudi editore S.p.A., Torino.

het niet anders. Zoals gewoonlijk was ik het uiteindelijk die de klus moest klaren. Van alle familieleden kreeg ik de taak om de tombe schoon te maken - het was misschien niet de stal van Augias, maar wel het graf in Verano. Net als bij de kaartspelletjes die ik als kind speelde, trok ik de schoppenboer, of de schoppenboeren, want er lagen meerdere lijken daarbinnen. Wat moest ik eigenlijk doen, met dat moeras vol arme slapers?

Aldus begon de voorjaarsschoonmaak, met behulp van een expert die de werkzaamheden zou leiden. Het ging namelijk om het legen, uitscheppen, droogleggen, herbouwen en luchten van die ondergrondse wereld, bewoond door stoffelijke resten. Zo kwam het dat ik me over de kwestie van de 'restituties' moest buigen.

De restitutie is wat er van iemand overblijft die na de dood met zijn leven betaald heeft: het restje van de restjes, het zelfrelikwie. Iedere restitutie staat gelijk aan een lichaam, of liever aan wat er zo'n twintig jaar later nog van over is. Het graf is dus een automaat met wisselgeld, al moet je er dan vrij lang op wachten.

Vreemd verhaal, dat van die restanten die tot het uiterste bewaard blijven. In die tijd kwam ik erachter waarom het Italië van Foscolo's *Graven* zich van vele andere landen onderscheidt. Als we crematie buiten beschouwing laten (en het zogeheten 'Oceaanprogramma' dat Shanghai lanceerde om zijn begraafplaatsen binnen twintig jaar te kunnen sluiten, door de as van zijn inwoners op zee te verstrooien), onderscheiden onze begrafenisgebruiken zich door de manier waarop we het lichaam verpakken. In veel landen wordt het stoffelijk overschot toevertrouwd aan de aarde in een eenvoudige houten kist, om vervolgens weg te vloeien en in de humus te worden opgenomen. Bij ons komen de doden juist in een constructie terecht die voorkomt dat ze vergaan.

Ze worden ondergebracht in stenen bouwwerken, komen niet in contact met de bodem, en worden weliswaar ook begraven in houten kisten, maar dan wel bekleed met zink. Zo kunnen ze op geen enkele manier ontsnappen. (En waar zouden ze überhaupt terecht komen? In een soort appartement met marmeren vloeren). Vandaar dat ze veranderen in hoopjes, modderplassen, maar dan onbeweeglijk, ingesloten, zonder uit dat metalen reservoir te kunnen ontsnappen. We zijn een bewarende maatschappij, die zelfs haar eigen lijken niet wil verwerken en verliezen. Graven als ingeblikt voedsel, graven als kluizen: als er onderweg maar niets verloren gaat!

Dit is wat de deskundige me vertelde om uit te leggen wat restituties waren. De restitutie was dan de overheveling van die resten, na een bepaalde periode, uit de echte kist in een genummerd blikken doosje. Ik zag meteen een kelder met vaten voor me. Eigenlijk best logisch om te denken aan de rijping van wijnen, aan fusten, aan wijnjaren... Hout, tannine, droesem: de equivalenten van de vreemde brij die ik de baas moest worden; ik, die tot gister volledig in het duister tastte, ik, een complete nitwit in de Dood. Ik kreeg rijlessen voor een Hiernamaals dat wel erg ver van mijn verwachtingen bleek te liggen. Mijn vader dwong me het grote rijk der Stagnatie en Lijkstalling in te gaan. Maar waarom dan geen torenhoge rookpluimen, geen as, heroïsch verstrooid in de wind of op de golven? Daarom niet. Dus resten mij de restituties.

Vier of vijf van mijn dierbaren moesten verhuisd worden. Ten minste één naast familielid moest daarbij aanwezig zijn. Ik had de aas getrokken, dus bood ik me aan en maakte de afspraak.

3.

Onder de grond is het een drukte van jewelste. Vanochtend gaan er zes of zeven medewerkers op en neer langs ladders en touwen. Later komt er ook nog een aardige, blonde inspectrice langs. Balken en kabels, houwelen en cement, bij werkzaamheden

die nog minstens drie uur koortsachtig door zullen gaan. Vlakbij proberen enkele bezoekers, onthutst door het lawaai van de bouwplaats, te bidden voor hun doden. Daar komt de eerste kist naar buiten. Het doorweekte zwarte (testa di moro) hout valt uit elkaar, een te lang gedoopt koekje. Het laat los en doordat het uiteenvalt, wordt zijn hemd zichtbaar: het zink komt tevoorschijn. Ook dat is er slecht aan toe, zo geoxideerd en verbleekt, zo aangetast en dof dat het wel een hostie lijkt. En toch nog stevig genoeg om iets te bevatten.

(Nog iets: als alles goed gaat, word ikzelf bijvoorbeeld een donker, glanzend hoopje prothesen. Implantaten, schroeven, pinnen, platen, bruggen, vermengd met de echte organische materialen. Ook in het hiernamaals zal ik steeds de metaaldetectoren laten afgaan).

Hoe het ook zij, het zal wel schaamte, afgrijzen, of gewoon een vorm van respect zijn geweest, maar ik heb me omgedraaid. Ik heb mijn familieleden de rug toegekeerd, ik wilde niet kijken; ik luisterde alleen, naar hoe het team om me heen de armzalige, onmogelijk te identificeren overblijfselen bleef opnoemen. Het klonk als een raadsel, een jacht op details, waarbij alles door elkaar lag, kleding en lichamen. Dijbeen, makkelijk. De knoop van een stropdas, eenvoudig. De schedel, natuurlijk. Maar wat duikt daar op, wat is die spin, dat spinnenweb? De opzichter moest erbij komen om het raadsel op te lossen: de wrong in de haren van mijn oma (wier gezicht trouwens precies leek op dat van Christopher Walken, de Amerikaanse acteur die zelfmoord pleegt in de film *The Deer Hunter*).

Ik geloofde het wel, keek de andere kant op, terwijl de serie vondsten langzaam en plechtig voorbijkwam. Ik zag alleen bruinachtige, ongedefinieerde vormen, verder niets, zelfs geen vagelijk bekend profiel. Ze kwamen achter me langs, en ik ving net een glimp van ze op, een bende, hoopjes, een menselijk eindproduct. Pas aan het einde van de reeks begreep ik het. Toen de vrachtwagen vertrok met de gehavende kisten en een stapel glimmende doosjes op de grond achterliet, begreep ik wat restituties waren. Restituties zijn gebrande doden, zwart gebrande doden die in koffie zijn veranderd. We zullen allemaal worden geroosterd in het zink, om allemaal te eindigen als koffiempoeder.

Tot dezelfde conclusie kwam trouwens ook een groot dichter. Gottfried Benn beschrijft in *Der Ptolemäer*, zijn testament uit 1949, precies deze toestand: 'Strooi de helft van mijn as in de septemberwind en bewaar de rest in een leeg blik Nescafé.' Daar wil ik aan toevoegen dat het Zwitserse bedrijf Algordanza een van oorsprong Russische werkwijze toepast, waarbij de as van overledenen twee weken lang onder druk wordt gebracht en zo wordt omgevormd tot diamanten van ongeveer één karaat. De Mexicanen behoren tot de beste klanten. Ten slotte noem ik hier het broodjeaapverhaal over zanger Keith Richards, die de as van zijn vader zou hebben gesnoven, vermengd met een beetje cocaïne.

4.

Over die koffie zou Jean Cocteau het overigens niet met me eens zijn geweest. Volgens hem moest je de verschijningsvorm van de dood eerder associëren met tabak. Dat leidt tot een roerend beeld: sigaretten als Egyptische koninginnen, 'kleine mummies met gouden riempjes'. Dat gevoel van lege lichtheid, donker en gewichtloos, heb ik goed gekend; ik heb het als kind ervaren als ik mijn oma optilde. Soms logeerde ze bij ons, Christopher Walken, dan werd ze neergezet in een kamer en daar achtergelaten, als een snuisterij. Ze was jaren daarvoor uit de bergen van Ciociaria gekomen, en bracht een verschrompeld dialect mee, net zo duister en archaïsch als haar kleding.

Haar houding tegenover mij bewoog zich tussen stilzwijgen en verkapte vijandigheid. Ze heeft nooit geweten hoe ik heette. Ze bleef me maar noemen bij de naam van mijn vader, ofwel haar zoon. Ze was dun, donker, krom en licht als een

cigarillo, een halve toscaner, maar met een hagelwitte, doorschijnende huid, en heel lange witte haren die ze opstak in een wrong. En als ze ze losmaakte... Dan leek ze net een spin in een reusachtig, glinsterend zilveren web!

Tot ik op een dag vol afschuw zag dat er een holte tussen haar oogbollen en haar oogkassen zat. Pas later kwam ik erachter dat die open ruimte aan de bovenkant van het oog, als een soort vliering, ook te zien is bij de David van Michelangelo. Maar die ontdekking kwam pas veel later; op dat moment zorgde haar plotselinge verschedeling ervoor dat ik haar maandenlang niet kon aankijken. Ogen - en verder niets, er paste wel een vinger tussen, op een plaats waar wij juist flink wat huid hebben (of in ieder geval hadden), om iedere kier te verhullen.

24. *Via delle Fornaci*

Een kwaal van de tijd, maar ook, en niet in de laatste plaats, van de dingen. Hier heeft de ziekte echt met al zijn kracht toegeslagen. Ik zie hem nog staan, altijd rond lunchtijd, terwijl hij probeert een pak koekjes open te krijgen. Het karton geeft niet mee, hij trekt eraan, maar het blijft dicht. Ik zie hoe hij langzaam, stukje bij beetje, vervuld raakt van woede, terwijl zijn gezicht geagiteerd betreft, zoals het vollopende buisje van een zandloper. Uiteindelijk, als al het zand is doorgelopen, komt de uitbarsting, de schreeuw en zijn belachelijke drama.

Hij smijt het pak op de grond, trapt erop, verkruint en verpulvert alles volledig, ten prooi aan een kracht die hem altijd al teistert. Wat voor oneindige lagen razernij hield hij in zich verborgen, en voedde hij dag na dag? Het was treurig, die schaduw, die duistere diepten waaruit hij moest putten. Mijn vader was een huis gebouwd op een put, een put zonder bodem. Pas later kwam ik erachter dat zijn Parkinson werd veroorzaakt door honderden tia's die zich in de loop van tientallen jaren hadden opgestapeld. Ultieme ironie: de beuker krijgt beuk na beuk! De ictus die de koekjes leek te treffen, trof eigenlijk hemzelf, arm koekje van de dood.

Iedere klap gaf een schok, iedere schreeuw een scheur, in dat pak hersens van hem dat tekeerging en alles aan flarden scheurde terwijl ik geschrokken toekeek. Een Cassius Clay van de woede, maar wel een die het mikpunt was geworden van zijn eigen klappen.

PS: Het is zinloos. Het is als die filmcène waarin een overlevende van een schipbreuk vergeefs probeert het eiland te verlaten waar hij jaren eenzaam was achtergebleven. Hij weet de atol te bereiken, maar dan sleuren de golven hem mee terug. Zo gaat het precies bij mij. Vanmiddag heb ik een printer vernield door er met beide voeten op te stampen, twee, drie, vier keer. Ik dacht dat hij sneller stuk zou gaan, maar dat doet er niet toe. Het punt is dat ik beseft dat ik nog steeds slaaf ben van een mimetisch mechanisme waarvan ik inmiddels bevrijd dacht te zijn. Maar de golven sleuren me mee terug. Ik ben mijn vader, die op het kapotte apparaat staat te stampen, net zoals hij op zijn koekjes stond te stampen. Wat is er veranderd? Niets.

Daar sta ik dan, verbitterd, zonder enige voldoening over de verwoestende daad die ik heb verricht. Clastomanen: onze familie bestaat uit clastomanen, oftewel gekwelde wezens, gekrenkt door het leven, door de dingen zelf. Wij zijn mensen met een obsessieve drang om dingen te vernielen. (Geweldig idee van mijn zoon, tijdens een gesprek over designers: om spullen te ontwerpen die lijden, en zich bewust zijn van de pijn die ze veroorzaken, omdat ze die zelf ervaren!) In elk geval heb ik alle redenen om me zo te gedragen, dat staat buiten kijf. Wat is de perverse reden dat dit soort ziekelijke eigenschappen zich ook in mijn leven heeft uitgezaaid?

Al meer dan een jaar blokkeert het mechanisme iedere keer dat ik iets wil printen. Wel twee- of driehonderd keer moest ik me bukken onder het bureau om er papier in

te steken, van boven, van onder, met de ene kant boven, met de andere kant boven, uit een nieuw pak of van gerecycled papier, en daarbij soms gele, zwarte, magenta, blauwe of groene inkt te verwisselen. Tot er uiteindelijk, op een stralende zaterdag in maart, een blinde woede in mij ontstak. Blind? Integendeel, een vooruitziende en terugblikkende woede, die langzaam de uren ziet verstrijken, DE TIENTALLEN UREN, die ik ineengehurkt op de grond heb doorgebracht, als slaaf van een defect mechanisme.

Ik doe iets verkeerd, zeker, maar dat zijn slechts fouten in de aanpak. Ik weet best dat ik het apparaat al maanden geleden in alle rust had moeten vervangen. Maar nu ben ik hierin beland, ten prooi aan een animistisch leven, bestaande uit confrontaties, duels, verwondingen. Wie weet wat voor broedplaats van beroertes zich intussen in de zachte vliezen van mijn hersenmassa vormt! Waarom ben ik daar niet mee bezig? Waarom besteed ik geen aandacht aan die nesten vol arme synapsen, die niets begrijpen van de elektrische golf die ze overspoelt, ze wegvaagt, van het ene op het andere moment?

Clastomaan, clastomaan: je bent pathetisch! Ik vind mezelf pathetisch in deze *jacquerie* tegen de dingen; een arme schooier, net als die opstandige boeren die gedwongen waren tot het eind toe voor hun verzet te betalen. Als ik word begraven, wil ik dat er op de steen komt te staan: 'Overleden op tweeëntwintigjarige leeftijd.' De rest, wat het ook was, telt niet mee. Dat is één grote, onstuitbare stroom modder en schijt, waardoor ook zo veel Italiaanse dorpen, gebouwd op speculatie, zijn verdwenen. Heel wat anders dan 'de korte gouden strootjes van geluk' waarover de hoofdpersoon van *De tijgerkat* het heeft...

(Verder spreek ik, op persoonlijke titel, nog mijn diepe overtuiging uit dat het deksel van mijn kist van binnenuit moet worden vastgeschroefd, want ik weet zeker dat de te verwachten onkunde van de doodgraver mij op het laatste moment zal dwingen ook dit prettige laatste klusje op me te nemen).

Ik word duizelig als ik denk aan alle uren die ik heb doorgebracht op het postkantoor, bij de bank, in dokterspraktijken, aan hoeveel minuten ik iedere dag heb besteed, en soms wel twee of drie keer per dag, aan het zoeken van de onvindbare afstandsbediening... 'Dit is geen leven', werd wel gezegd. En inderdaad is drie ellenlange minuten bezig zijn met het openen van een pak crackers 'geen Leven', maar eerder een poging tot een gewapende overval om een paar kruimeltjes 'Leven' van ons af te pakken. Welja, vernietig ze dan maar voor eens en voor altijd, die klotekoekjes! Daarom ben ik nu dus mijn vader, en schreeuw ik onder foltering, ga ik in tegen wie mij het In-Leven-Zijn ontnemt, een van mijn kostbaarste en zeldzaamste bezittingen.

Dit is het, nu begrijp ik het! De reden voor dat zo wijdverbreide gevoel dat maakt dat we zeggen: 'Ik ben zestig, en toch voel ik me nog jong'. In feite ZIJN we ook jong gebleven, omdat de Grote Voortdurende Stroom van verkwiste dagen en maanden geen ervaring oplevert; die zorgt er niet voor dat we groeien, maar alleen dat we ouder worden. Tweehonderdvijftig keer het bijvulsysteem van een printer repareren, houdt de geest onaangetast door de Tijd, gefossiliseerd als een insect in barnsteen. Zeker, ons lichaam verandert en gaat achteruit, maar ons Leven groeit niet mee. Zo ben ik na drie uur in de rij staan bij de gemeente nog dezelfde als daarvoor, hoewel mijn organisme drie uur ouder is geworden. Dat verklaart ook waarom de kloof zich onvermijdelijk vergroot, tot er echt twee verschillende trajecten ontstaan: terwijl je Leven zich langzaam ontwikkelt, loopt je leeftijd volgens het bevolkingsregister tegelijk op met het puin. Dus ben ik een half kale, bijziende twintiger, met een versleten rug en een paar protheses. Het verschil tussen mijn innerlijke gevoel van jeugdigheid en mijn feitelijke lichamelijke verval is gelijk aan wat mij ten onrechte is afgenomen, namelijk de bovengenoemde Stroom. Ik Leef nu tweeëntwintig jaar, maar

daarbij komt drieëndertig jaar Schijtzooi aan bureaucratie, medische laboratoria, wachtkamers in ziekenhuizen, zoektochten naar parkeerplaatsen, militaire keuringen en tot slot, printers.

Eén grote, onstuitbare stroom, zoals ik zei, waardoor ook zo veel Italiaanse dorpen, gebouwd op speculatie, zijn verdwenen. Ik zou dus kunnen beweren dat mijn vader en ik symbool staan voor een arm Zuid-Italië vol misstanden, gemaakt om ineens te zakken en te bezwijken, kortom, voorbestemd om in elkaar te storten. Wel wat anders dan Santo Fratello, Heilige Broeder, het gehucht nabij Messina dat compleet is vernietigd door een modderstroom. Eerder Heilige Vader, Allerheiligste Vader! Wij, de vernietigden, vernietigen de dingen die ons vernietigen. Dat lijkt er meer op. Maar het tegenovergestelde is helaas ook waar, namelijk dat de vernietigden, door de dingen die hen vernietigen te vernietigen, hun eigen vernietiging bespoedigen. De enige troost is het licht dat bij het verbranden ontstaat. Mijn kaars brandt aan beide kanten.